

การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา โรงเรียนอนุบาลสีชมพู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5

THE DEVELOPMENT ABILITY TO CONDUCT CLASSROOM
ACTION RESEARCH OF TEACHERS USING PARTICIPATORY
ACTION RESEARCH : CASE STUDY
ANUBAN SRICHOMPHU SCHOOL OF KHONKAEN
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

ดร.รัชนิกร บุญดี*

บทคัดย่อ

การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลสีชมพู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดกับครูใน 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ด้านที่ 2 ให้มีความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ที่เกิดจากกระบวนการวิจัย กระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการดำเนินการ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งมีวงจรการทำงานประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงาน (Planning) ขั้นตอนปฏิบัติตามแผน (Action) ขั้นตอนสังเกต (Observation) และขั้นตอนสะท้อนผลกลับ (Reflection) กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามความต้องการ แบบสอบถามเกี่ยวกับการทำวิจัย แบบบันทึกปัญหาของครู แบบบันทึกขั้นตอนการทำวิจัย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกคำปรึกษาของครู แบบบันทึกพฤติกรรมการมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์การติดตามการปฏิบัติงานของครู แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการทำวิจัย และแบบประเมินรายงานการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู
 - 1.1 ด้านการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการดำเนินการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน พบว่าครูจำนวน 11 คน มีความเข้าใจและไม่มีข้อสงสัยอะไรเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน แต่ยังขาดความมั่นใจว่าในการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนครั้งต่อไป จะทำได้ดีหรือไม่
 - 1.2 ด้านความรู้สึกลึกและความคิดเห็นของครูทั้ง 11 คนที่มีต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและพัฒนาผลการเรียนในชั้นเรียนได้จริงโดยครูให้เหตุผลประกอบว่าสาเหตุที่ทำวิจัยได้นั้น เพราะได้ทราบขั้นตอน วิธีการ และแนวทางการปฏิบัติของการทำวิจัยที่ชัดเจน มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เข้าใจง่าย

1.3 ด้านวัตถุประสงค์การทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู พบว่า ครูมีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและการพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการวิจัย โดยครูต้องการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นแรงจูงใจภายในของครู

2. ผลการพัฒนาความสามารถของครูในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

2.1 ด้านผลการพัฒนาความสามารถของครูในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนในภาพรวมนั้น จากการประเมินการเขียนรายงานของครู หลังจากผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 5 ครั้ง พบว่า ครูทั้ง 11 คน มีความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น มีครูทำการวิจัยในด้านการแก้ปัญหา ด้านพฤติกรรม 4 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 มีครูจำนวน 6 คน ทำการวิจัยในด้านการแก้ปัญหการเรียนรู้ การสอน คิดเป็นร้อยละ 54.54 และมีครูจำนวน 1 คน ทำการวิจัยในการพัฒนาด้านการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 9.09 และพบว่า ครูทุกคนสามารถทำวิจัยได้เสร็จสิ้นถึงการเขียนรายงานผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนและสร้างเครื่องมือได้อย่างสมบูรณ์ และเขียนรายงานแบบเป็นทางการได้

โดยสรุป การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถทำให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้ ซึ่งส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการ,การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to examine outcomes of using the process of participatory action research of primary school teachers in 2 aspects : aspect 1 to have knowledge and understanding of classroom action research, and aspect 2 to have ability to conduct classroom action research which generated from the process of research. The process of research that teachers and the researcher used in operation was the action research which had work cycle comprising these stages planning, action, observation, and reflection. A focus group consisted of 11 teachers in the teaching line who volunteered to participate in conducting this research. The instruments used for collecting data were a questionnaire on needs. A questionnaire on conducting research, a record form on teachers' problem, a record form on participating behavior, an interview form on follow-ups of teachers' work performance, a form of interview with students, an interview form on conducting research, and an evaluation form on research report. Data were collected and quantitative data were analyzed by using a mean while quantitative data analysis used a descriptive analysis.

The results of the study were as follows :

1. The outcomes of developing knowledge and understanding of classroom action research of the teachers

1.1 In terms of utilizing the process of classroom action research, participatory action research in conduction classroom action research, it was found that 11 teachers showed their understanding and did not have any questions involving classroom action research. However, they still lacked confidence whether they would do well in conducting next classroom action research.

1.2 In terms of all the 11 teachers' feelings and opinions concerning classroom action research, it was found that the teachers stated that the process of action research could really be used to solve problems which occurred and to develop learning outcomes. For the reasons why they could conduct the research, the 11 teachers said they knew clearly about the stages, method, and guide lines for conducting research ; stages of performance were easily understandable.

1.3 In terms of the purposes of classroom action research by these teachers, it was found that the major purposes for these teachers were to solve problems which occurred in the classroom and to develop learners using the research process. The teachers wanted in have knowledge and understanding of classroom action research. This was regarded as teacher's internal motivation.

2. Outcomes of developing teacher's abilities to conduct classroom action research using the participatory research process

2.1 In terms of outcomes of developing teacher's abilities to conduct classroom action research using as a whole from evaluation these teacher's written research reports, after 5 workshop meetings, it was found that all the 11 teachers gained more knowledge and understanding conducting classroom action research. 4 teacher's at 36.36 percent, conducted research on solving behavioral problems. 6 teacher, at 54.54 percent, conducted research on solving learning-instruction problems. And 1 teachers, at 9.09 percent of the focus group, conducted research on learning-instruction development. It was also found that 11 teachers could completely conduct their research up to writing research report results on classroom action research and could construct complete instruments, and could write formal report.

In conclusion, developing abilities to conduct classroom action research of primary school teachers using participatory action research and using workshop meeting strategy could cause the participants to generate knowledge, understanding and ability to conduct classroom research which could cause organization of learning-instruction activities to be more efficient.

Keywords : Action research, Participatory Action research

บทนำ

ครูเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี ประพฤติชอบเป็นผู้ที่พร้อมทั้งสติปัญญาที่จะแก้ไขปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยครูจะต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพเพียงพอพร้อมทั้งในด้านความรู้ความสามารถคุณลักษณะอื่นๆที่จำเป็นต่อการสอนตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครู คือ การกำหนดให้ครูมีฐานะเป็นนักวิจัย การส่งเสริมให้ครูทำวิจัย ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพของครู คือการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่ทำอยู่และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่ทำอยู่และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 24 ข้อ 5 และมาตรา 30 ที่กล่าวว่า “ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการสนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ” และ “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2548) ได้กำหนดความหมายของการศึกษาไว้ในมาตรา 4 “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความจริงของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังได้กำหนด ความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน คือ กระบวนการแสวงหาความรู้อันเป็นความจริงที่เชื่อถือได้ในบริบทการศึกษาในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของครูและนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพื่อจุดมุ่งหมายในการพัฒนา การเรียนรู้ของนักเรียน การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นได้ทั้งการวิจัยเพื่อหาข้อมูลพื้นฐาน ขยายองค์ความรู้ หรือสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนางาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างแท้จริง และเป็นงานวิจัยที่จะช่วยพัฒนาวิชาชีพครู งานวิจัยที่ทำโดยผู้สอนจะมีประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน เพราะงานวิจัยที่คนอื่นทำจะไม่เจาะลึกและไม่เข้าถึงประเด็นของปัญหา เพราะก่อนจะใช้ต้องประยุกต์หรือปรับเปลี่ยน ถ้าครูสามารถทำวิจัยได้เองผลของการวิจัยนั้นจะนำไปสู่ประโยชน์การใช้งานที่ถูกต้อง ปัญหาในการวิจัยหรือเรื่องที่จะวิจัยในบริบทของโรงเรียน เป็นการวิจัยเพื่อหาคำตอบ การวิจัยนั้นไม่ใช่การแก้ปัญหา แต่เป็นการหาคำตอบเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา เราสามารถนำเอาผลของการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของโรงเรียนของเราได้ เมื่อผลของการวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์ งานวิจัยนั้นก็มีความค่า และช่วยเสริมสร้างความรอบรู้แก่ตัวของเราเอง ในบริบทของงานที่เราทำ ถ้าทำได้เช่นนี้งานวิจัยนั้นก็เป็งานวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูด้วย (วิจารณ์ พานิช, 2547)

จากการสำรวจความสามารถการจัดทำงานวิจัยในชั้นเรียนของคณะครู-อาจารย์ โรงเรียนอนุบาลสีชมพูในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา คือ ระหว่างปีการศึกษา 2547 - 2551 พบว่า คณะครู-อาจารย์ จำนวน 11 คน มีความสามารถในการทำวิจัย และทำวิจัยในชั้นเรียนได้สำเร็จจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.12 ของจำนวนครูทั้งหมดและครูหนึ่งคนที่สามารถทำงานวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนได้นั้น เนื่องจากได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษและได้รับการฝึกปฏิบัติการในการจัดทำผลงานวิชาการมาแล้ว

ผู้วิจัยในฐานะปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานวิชาการ และเป็นคณะทำงานด้านงานวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนนโยบาย เห็นว่าควรที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวเพราะครูเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้เรียนรู้และเข้าใจสภาพการเรียนการสอนที่แท้จริง ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและการพัฒนาตนเองที่ดีที่สุดในเรื่องการเรียนการสอน คือ การทำวิจัย ในวิชาที่ตนเองสอนอยู่ ซึ่งควรจะเป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพราะการวิจัยในชั้นเรียนมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อการปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานของผู้วิจัย (For Improvement) ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่มุ่งเน้นการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการพัฒนาในเรื่องต่างๆ พบว่าผลของการวิจัยเมื่อใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพัฒนาความสามารถด้านต่างๆแล้ว ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการปรับปรุงหรือพัฒนาความสามารถใช้จริง ทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจนำกรอบแนวคิด และรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยเลือกใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาครูให้สามารถทำการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนได้ โดยที่ผู้วิจัยเป็นฝ่ายให้คำปรึกษาแนะนำเทคนิควิธีการทางการวิจัยให้กับครู ส่วนครูเป็นฝ่ายปฏิบัติในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยแลกเปลี่ยนทัศนะร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับคณะครูระหว่างการปฏิบัติงาน เพื่อให้ครูเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยสามารถนำผลที่ได้ไปปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นกับครูโรงเรียนอนุบาลสีชมพู ใน 2 ด้าน คือ

1. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน
2. ความสามารถในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการวิจัยและดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย

กำหนดกลุ่มเป้าหมายซึ่งได้แก่กลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ โรงเรียนอนุบาลสีชมพู อำเภอสีชมพู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง โดยใช้เกณฑ์ความเหมาะสม อันได้แก่

1. ความสามารถดำเนินการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องจนบรรลุผลสำเร็จตามกระบวนการวิจัย เกิดจากความใกล้ชิดสนิทสนม มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และผู้บริหารเห็นดีด้วย
2. ความพร้อมหรือความตระหนักของบุคลากรและสามารถเตรียมความพร้อมเกิดจากจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถทั้งในเชิงวิชาการ พัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในวิชาชีพครู
3. การสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา เกิดจากการที่ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครูให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาครู
4. การรู้จักคุ้นเคย การยอมรับ และความเชื่อถือว่าไว้วางใจในตัวผู้วิจัย เนื่องจากผู้วิจัยดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียน และได้ให้ความช่วยเหลือในงานด้านต่าง ๆ ให้คำปรึกษาแนะนำ ทำให้คณะครูไว้วางใจให้ความร่วมมือในการทำวิจัย
5. ความสะดวก ประหยัด มีความคล่องตัวในการดำเนินการ เกิดจากการรู้จักกันเป็นการส่วนตัว ความคุ้นเคย และให้ความช่วยเหลือกันในทุก ๆ ด้าน อันนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาชีพครู

ขั้นตอนที่ 2 สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน เกิดพลังร่วมจากความเข้าใจอันดีและบังเกิดความร่วมมือที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาครูในทุกขั้นตอนของกิจกรรมในขั้นตอนของการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการเตรียมความพร้อมและสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1. แสวงหาวัตถุประสงค์ของการวิจัย กระบวนการวิจัยและผลที่จะได้รับการวิจัยแก่คณะครูและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างความสัมพันธ์โดยการพูดคุย รับฟังความเป็นปัญหา และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากเพื่อนครูด้วยความตั้งใจ มีความสนใจอย่างสม่ำเสมอ
3. จัดตั้งคณะทีมงานวิจัย เพื่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถของครู โดยทีมงานวิจัยจะร่วมกันสร้างองค์ความรู้และกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยของครู ทั้งนี้เพื่อปลูกสร้างการก่อเกิดจิตสำนึกร่วมกัน ทำให้การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาให้ไปในแนวทางเดียวกัน
4. ทำความเข้าใจกับทีมงานวิจัยถึงรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถของครูในทุกขั้นตอน โดยถือว่าคณะกลุ่มครูที่ร่วมในทีมงานวิจัย คือผู้ดำเนินงานวิจัยเช่นเดียวกัน
5. ในส่วนของการเตรียมความพร้อมเบื้องต้น ผู้วิจัยจะจัดการประชุมครูเพื่อแสวงหาแนวทางและความร่วมมือในลักษณะกลุ่มกัลยาณมิตร โดยให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในฐานะทั้งเป็นผู้ร่วมวิจัยและผู้ร่วมพัฒนาของโรงเรียนในด้านเทคนิคการการจัดกลุ่มครูเข้าร่วมพัฒนาจะเริ่มต้นจากคณะครูที่สนใจก่อนเพื่อสร้างเป็นแกนหลัก สร้างความแข็งแกร่งของกลุ่มครู โดยสร้างความตระหนัก เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการทำงานเชิงรุกในฐานะครูผู้นำการปฏิรูปการศึกษาเมื่อเกิดแนวร่วมแล้วจะดำเนินการขยายผลต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา

เพื่อให้คณะทีมงานวิจัยมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ พิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขจึงดำเนินการดังนี้

1. ประชุมทีมงานวิจัยเพื่อปรึกษาหารือ และระดมสมอง วิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนา
2. สอบถามความคิดเห็นของครูผู้ร่วมพัฒนา อย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้วิจัย นำข้อมูลปัญหาและความต้องการมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนการปฏิบัติงาน

ดำเนินการประชุมเพื่อวางแผนงานดังนี้

1. นำข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 3 มาทบทวนและจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหา
2. กำหนดกิจกรรมทางเลือกที่หลากหลาย โดยที่ประชุมทีมงานเสนอความคิดเห็นในการสร้างทางเลือกใด ๆ ที่ควรจะต้องให้มีขึ้น แล้วร่วมกันกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาครูต่อไป
3. พิจารณาทางเลือกที่ใช้ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 5 ครั้ง โดยกำหนดหัวข้อประชุมที่จะจัดในเรื่องใดบ้าง ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมในภายหลังอีกได้ตามสถานการณ์
4. พิจารณากิจกรรมพัฒนาความสามารถของครูในส่วนเสริมอื่น ๆ ถ้ามี
5. กำหนดวิธีการติดตามผลและประเมินผล
6. กำหนดวิธีสร้างขวัญกำลังใจ

ขั้นตอนที่ 5 ปฏิบัติงานตามแผน

ดำเนินการพัฒนาความสามารถของครู โดยจัดกิจกรรมพัฒนาความสามารถ ดังนี้

1. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Work Shop) จำนวน 5 ครั้ง
 - 1.1 ประชุมทีมงานเพื่อกำหนดรายละเอียดของกิจกรรม
 - 1.2 กำหนดภาระงานและมอบหมายงานในคณะทีมงาน
 - 1.3 จัดทำเอกสาร สื่อ ที่ใช้ในการประชุม
 - 1.4 ประสานการดำเนินงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.5 เสนอผู้บริหารเพื่อทราบและขอสนับสนุน
 - 1.6 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ
 - 1.7 ประเมินสรุปผลการดำเนินการแต่ละครั้ง
2. กลุ่มแกนนำนิเทศติดตามให้คำปรึกษาและร่วมพัฒนางาน
3. บริการให้คำปรึกษาในเรื่องจัดทำแผนการสอน สื่อการสอน วิจัยชั้นเรียน นวัตกรรม และหรือผลงานทางวิชาการในรูปแบบของกลุ่มกัลยาณมิตรของครูแกนนำ - ครูเครือข่าย
4. ติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนาคุณครูผู้ร่วมพัฒนา

5. ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานจากคณะผู้บริหาร สถานศึกษา ระยะเวลาดำเนินการพัฒนาครู ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2551 ถึง เดือนกันยายน 2551

ขั้นตอนที่ 6 ติดตามประเมินผลระหว่างปฏิบัติ

ในการดำเนินการติดตามประเมินระหว่างปฏิบัติงานมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยประเมินสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละครั้ง เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงาน และเพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป
2. รับฟังปัญหาและวิเคราะห์เพื่อหาทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น
3. สะท้อนปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น
4. สร้างขวัญและให้กำลังใจในการทำงานซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผลการวิจัย

วิธีดำเนินการ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. นำข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมจากทุกคนทุกส่วนมาร่วมกัน วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน
2. ประชุมคณะครูเพื่อให้วิพากษ์วิจารณ์ผลการพัฒนาความสามารถของครู วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยรวมทั้งร่วมกันสะท้อนผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นต่อคณะครูและตนเอง
3. ผู้วิจัยประเมินและสรุปผลการพัฒนาความสามารถของครู โดยวิธีการอภิปรายกลุ่ม ทั้งในลักษณะภาพรวมและเฉพาะด้านรวม 7 ด้าน
4. ประเมินผลการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยของคณะครูและทีมงาน

สรุปผลการวิจัย

จากการพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกิดกับครู สามารถสรุปผลได้ดังนี้

6.1 ผลที่ได้จากการประเมินผลการปฏิบัติเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ สรุปได้ดังนี้

6.1.1 ผลด้านการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู

สรุปได้ว่า การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน พบว่าครูทุกคน มีความเข้าใจและไม่มีข้อสงสัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนแต่ยังขาดความมั่นใจว่าในการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนครั้งต่อไปจะทำได้ดีหรือไม่

สำหรับความรู้สึกและความคิดเห็นของครูทั้ง 11 คน ที่มีต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการใน ชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า ครูกล่าวว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และพัฒนาผลการเรียนในชั้นเรียนได้จริง โดยครูให้เหตุผลประกอบว่า สาเหตุที่ทำวิจัยได้นั้น เพราะได้ทราบ ขั้นตอน วิธีการ และแนวทางการปฏิบัติของการทำวิจัยที่ชัดเจน มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เข้าใจง่าย

ในการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือ ครูต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและการพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการวิจัย โดยครูต้องการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นแรงจูงใจภายในของครู

1.2 ผลการพัฒนาความสามารถของครูในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

สรุปผลได้ว่า ผลการพัฒนาความสามารถของครูในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนในภาพรวมนั้น ได้จากการประเมินการเขียนรายงานของครู พบว่าหลังจากผ่านการประชุม เชิงปฏิบัติการทั้ง 5 ครั้ง พบว่า ครูทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น โดยได้ประเมินจากการรายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติงานในชั้นเรียน มีครูทำการวิจัยในด้านการแก้ปัญหาด้านพฤติกรรม 4 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 มีครูจำนวน 6 คน ทำการวิจัยในด้านการแก้ปัญหาการเรียนการสอนคิดเป็นร้อยละ 54.54 และมีครูจำนวน 1 คน ทำการวิจัยในการพัฒนาด้านการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 9.09 และพบว่า ครูทุกคนสามารถทำวิจัยได้เสร็จสิ้นถึงการเขียนรายงานผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนและสร้างเครื่องมือได้อย่างสมบูรณ์ และเขียนรายงานแบบเป็นทางการได้

การอภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของครูในทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง พบว่า ครูทุกคนมีความพอใจที่ตนเองมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยไม่ปิดกั้นและการรับฟังข้อมูลปัญหา จะทำให้เกิดพลังร่วมในการพัฒนาได้เป็นอย่างดี เพราะครูเป็นบุคคลที่รอบรู้ปัญหาที่ดี และจะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถพัฒนางาน หรือกิจกรรมที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินการได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เตือนใจ รักษาพงศ์ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ประสิทธิภาพจากการนำรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบริหารคือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ทีมครูจัดการความรู้ (ครู KM) ในทุกขั้นตอน ผู้บริหารสนับสนุนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ครูนำการจัดการความรู้ไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้และนักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิคเคนส์ (Dickens, 1998) ได้ศึกษาทฤษฎีของการมองเห็นการปฏิบัติการของวิจัยเชิงปฏิบัติการ (ทีมการเรียนรู้องค์การ) โดยวิธีการมีส่วนร่วมการสังเกตและการสัมภาษณ์แล้วรายงานจากการศึกษาพบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการวางแผน การปฏิบัติ การสะท้อนผล ของการวิจัยในชั้นเรียน โดยยึดความสำคัญของค่านิยม หรือทฤษฎีการปฏิบัติ การมองภาพรวมของผู้มีส่วนร่วมกิจกรรม การเข้าใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน จะเกิดความร่วมมือกัน ส่วนการขัดข้องของผู้ปฏิบัติ หรือการกีดกันความสามารถ จะทำให้เกิดอุปสรรค

สำหรับการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนในครั้งนี้ ทำให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้องและความเป็นไปตามแนวทางเดียวกับการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่นๆที่ได้ดำเนินการมาก่อนแล้ว ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว เช่น เกเวนโดลิน และโคเวน (Gwendolyn and Cowen, 2000) ที่ได้ร่วมกันดำเนินโครงการสนับสนุนให้ครูเป็นนักวิจัย เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียน โดยได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยโอไฮโอ สนับสนุนให้ครูในโรงเรียนของชุมชนเอลค์ฮาร์ด ในรัฐอินเดียนา ที่มีความหลากหลายในพื้นฐานการสอน ให้แบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆเพื่อทำวิจัยในชั้นเรียนร่วมกัน ซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่ โดยเริ่มดำเนินการด้วยครูเพียง 5 คนเท่านั้นโครงการนี้ประสบความสำเร็จมาจากจนกระทั่งผู้บริหารของโรงเรียนฯ ต้องขยายโอกาสไปให้กับครูอื่น ๆ บ้าง จึงได้ ขอเงินทุนสนับสนุนจากรัฐมาขยายงาน ทำให้ในปีต่อมา คือ เมื่อ 3 ปีที่แล้ว มีครูถึง 67 คน ได้เข้าร่วมทำโครงการวิจัยในชั้นเรียนสำเร็จอีก 22 โครงการ ในปีที่สอง มีครูถึง 62 คน ได้เข้าร่วมโครงการ และทำวิจัยสำเร็จถึง 82 โครงการ และในช่วงปีที่สาม มีครูอีก 50 คน เข้าร่วม และดำเนินโครงการสำเร็จอีก 17 โครงการ ผลการเข้าร่วมโครงการของครู พบว่า ครูต่างได้รับข้อมูลอันมีค่าต่อการจัดการเรียนการสอนและมีความรู้สึกมั่นคงในวิชาชีพจึงทำให้เชื่อได้ว่าการวิจัยในชั้นเรียนจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการปฏิรูปโรงเรียนและการพัฒนาวิชาชีพ สนับสนุนนักเรียนให้มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนการสอนที่ทำให้ได้รับ ผลตอบสนองสะท้อนกลับมาจากผู้เรียน เกิดการยอมรับในเนื้อหาที่เรียน รวมทั้งครูแต่ละคน เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม และรู้สึกว่าได้รับการส่งเสริมจากกลุ่มเกี่ยวกับอาชีพ เช่นเดียวกันกับ สุปัตน์ มีสกุล (2545) ได้ศึกษากระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียนคลองลานวิทยา จังหวัดกำแพงเพชร ประชากรจำนวน 11 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลจากการพัฒนาศักยภาพของครูในการทำวิจัยในชั้นเรียน ได้จากการประเมินการเขียนรายงานการวิจัยของครู พบว่า มีครูจำนวน 8 คน สามารถเขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนอีก 3 คน สามารถเขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และภุชญา พิงธรรม (2544) ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้เรียนมีผลการเรียนอยู่ในระดับดี (2) ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพไปในทางที่ดีขึ้น(3)ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ และต่อครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์

ผลจากการนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาครู พบว่า สามารถช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนด้วยการลงมือปฏิบัติจริงได้อีกทั้งยังเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิม จากการที่ครูทั้ง 11 คน ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน แต่หลังจากครูได้เรียนรู้ด้วยความร่วมมือการมีส่วนร่วม ทำให้ครูเกิดการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนได้มากขึ้นกว่าเดิม และด้วยกระบวนการวิจัยสามารถพัฒนาให้ครูมีทักษะในการทำวิจัยมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสุมิศักดิ์ หวานพร้อม (2543)ได้ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยมีวิธีการเตรียมชุมชน การดำเนินการวิจัยและการประเมินผล พบว่าเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยได้ในระดับที่น่าพอใจและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัชย์ บุรณะฤทธิ์ทวี (2545) ได้ศึกษากระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความสามารถในการทำวิจัย

ของครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียน ตำบลแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนหลัก ปรับเข้ากับสถานการณ์ในขณะดำเนินการวิจัย ซึ่งเป็นผลให้สามารถพัฒนาความสามารถในการวิจัย ของครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียน ตำบลแม่ฟ้าหลวง สูงขึ้นโดยมีเปอร์เซ็นต์การพัฒนาเท่ากับ 66.08 ซึ่งจัดได้ว่า มีการพัฒนาค่อนข้างมาก เช่นเดียวกับ เตือนใจ รักษาพงศ์ (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้แนวคิดของเคมมัสและแม็คแทกการ์ท ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักประสิทธิผลจากการนำรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบริหารคือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ทีมครูจัดการความรู้ (ครู KM) ในทุกขั้นตอน ผู้บริหารสนับสนุนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ครูนำการจัดการความรู้ไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้และนักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำงาน

การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เหมาะสมกับครู สามารถนำไปประยุกต์ใช้ควบคู่กับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูได้ จากการสัมภาษณ์และการพูดคุยกับครูผู้เข้าร่วมทำการวิจัยทั้ง 11 คน สามารถสรุปได้ว่า ครูสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและพัฒนาการเรียนการสอนได้จริงตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ไม่ซับซ้อน มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย เป็นกระบวนการในการปฏิบัติที่ใกล้เคียงกับการทำงานปกติของครูที่ได้ดำเนินการในชีวิตประจำวันเพียงเป็นการสละเวลาและให้ความสนใจกับนักเรียนกลุ่มที่มีปัญหาให้มากขึ้น

ขั้นตอนการสะท้อนผลที่ได้จากการลงมือกระทำ ซึ่งผลที่ได้รับก็เป็นที่น่าพอใจ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบหลายอย่าง ทำให้ผู้วิจัยเกิดการเรียนรู้ เกิดการวิพากษ์จากกลุ่มครู เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงการทำงานวิจัยครั้งนี้อย่างมีประสิทธิภาพและจะเป็นประโยชน์อย่างมากถ้าหากมีการดำเนินงานในลักษณะนี้อีกจะช่วยส่งเสริมพัฒนางานให้ได้รับประสิทธิผลมากที่สุด ซึ่งหัวใจสำคัญคือ การให้พลังอำนาจกับกลุ่มหรือคณะบุคคลในการปฏิบัติการร่วมกัน ภายใต้บรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยความรู้ที่ผ่านกระบวนการคิดอย่างใคร่ครวญในเชิงวิพากษ์ บนพื้นฐานของเหตุผลตามประสบการณ์ของบุคคลแล้วสะท้อนกลับผลของยุทธวิธีปฏิบัติที่ได้กระทำไป เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการต่างๆ (องอาจ นัยพัฒน์, 2543) การสะท้อนจากการปฏิบัติต้องดำเนินการตามขั้นตอนและมีระบบเป็นไปตามวัฏจักรของการวางแผนการดำเนินการ การสังเกตการสะท้อนข้อมูลในลักษณะเป็นเกลียวสว่าน หรืออาจทำได้โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล เรื่องราวที่สนใจต่างๆไป หลังจากนั้นก็พิจารณาว่าข้อมูลสามารถสะท้อนให้เห็นอะไร แล้ววางแผนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรืออาจเริ่มต้นด้วยการค้นหาสิ่งที่ควรเปลี่ยนแปลง รวบรวมข้อมูลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์และสร้างแผนงานที่ดี ถึงแม้ว่าในการสะท้อนผลกลับ เกิดขึ้นในกิจกรรมการสนทนากลุ่ม ระหว่างผู้วิจัยกับครู การสะท้อนผลกลับนั้น น่าจะเกิดขึ้นในช่วงที่มีการนัดหมายในการสนทนากลุ่มที่จัดขึ้นจำนวน 5 ครั้ง ซึ่งมีประโยชน์มากสำหรับผู้วิจัยและสำหรับครู แต่สภาพที่เกิดขึ้นจริงนั้นเป็นการแลกเปลี่ยนและมีการสะท้อนผลกลับจากการทำงานระหว่างผู้วิจัยกับครูเป็นรายบุคคลเท่านั้น ซึ่งผลที่ได้รับอาจจะไม่สูงสุดก็ตาม แต่การสะท้อนผลกลับ

ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยและครู แต่ละท่าน เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ครูสามารถดำเนินการวิจัยของตนเองต่อไปได้ ถึงแม้ว่าจะเกิดการวิพากษ์ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและครูเป็นรายบุคคลก็ตาม แต่ถ้าเป็นไปได้ควรมีการสะท้อนผลในกลุ่มผู้ร่วมงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในวงกว้างมากกว่านี้ ซึ่งจะทำให้การวิจัยสมบูรณ์มากขึ้น กับผลที่ได้รับจากการวิจัย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะให้ความสำคัญกับการสะท้อนผลกลับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คีวรักษ์ คิวรณย์ (2543) ที่ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการต้องมีกรอบแนวคิดเชิงวิพากษ์เป็นสำคัญซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญในการวิจัยแบบนี้ เพราะทุกคนอยู่ในฐานะที่เป็น Actor ของกระบวนการวิจัยทั้งสิ้น และต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนในการวิจัย และแน่นอนมันต้องการสื่อสารเฉพาะที่เปิดพื้นที่ให้ทุกคนได้พูดคุยกันในห้องที่เท่ากันกล่าวคือมีส่วนร่วมในวาทกรรมทางทฤษฎีการปฏิบัติการและการเมือง ซึ่งเป็นตรา - Hallmark ที่สำคัญของ Action Research และ Shacklock (1998) ได้กล่าวว่า การสะท้อนกลับตัวตนเองนั้นบ่งบอกอยู่เป็นนัยสำคัญหลักในการสร้างศักยภาพของการวิจัยและทำให้งานวิจัยในตัวเองนั้นบรรลุผล ต้องยอมรับว่าจุดยืนแบบอุดมคติของนักวิจัยนั้นจะพบได้ในจุดยืนหลักของสังคมศาสตร์ที่แสดงออกในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ซึมซับการเข้าใจทางญาณวิทยาและการปฏิบัติพื้นฐานทางวิธีวิทยาเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความสามารถของครูในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงพัฒนา ดังนี้

1. ควรมีการส่งเสริมให้มีการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้พัฒนาความสามารถของครูอย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีการส่งเสริมให้มีการนำกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการวิจัยของครูในโรงเรียนอื่นๆภายในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนางานด้านการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
3. ในการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาความสามารถในการวิจัยที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ ควรตระหนักถึงประเด็นสำคัญดังนี้
 - 3.1 ทุกขั้นตอนในกระบวนการวิจัยบุคลากรทุกคนควรมีส่วนร่วม
 - 3.2 การประเมินควรใช้การประเมินตามสภาพจริงเพื่อให้เกิดการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผู้เข้ารับการพัฒนาความสามารถในการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยของครูในทักษะด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. ควรมีการทำวิจัยในด้านการนิเทศเพื่อพัฒนางานในลักษณะแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยให้การทำงานมีความสุขมากขึ้น
3. ควรนำรูปแบบอื่นๆมาใช้ในการพัฒนางานของครู เช่น การวิจัยและพัฒนา (R&D) การวิจัยเชิงสำรวจ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กฤษณา พึ่งธรรม. 2544. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรัชย์ บุรณะฤทธิ์ทวิ. 2545. รายงานการวิจัยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความสามารถในการวิจัยของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ตำบลแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เตือนใจ รักษาพงศ์. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551.
- วิจารณ์ พานิช. 2547. แนวทางการจัดการความรู้. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. (สคส.). http://kmi.trf.or.th/Document/AboutKM/KM_Guideline.pdf,
- วิสุทธิศักดิ์ หวานพร้อม. 2543. รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิวัรักษ์ ศิวารมย์. Action Research วิธีวิทยาและความเข้าใจ : เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, วารสารศึกษาศาสตร์. 22-27(1), 2543.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2546. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- สุพัฒน์ มีสกุล. 2545. รายงานการวิจัยกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการทำวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนคลองงานวิทยา จังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2548. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- องอาจ นัยพัฒน์. 2543. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า.
- Dickens, L. N. A Theory of Action Perspective of Action Research, **Dissertation Abstracts International**. 59(6), 1998.
- Gwendolyn, M. & Cowen, P. 2000. **Assessing Learning Through Classroom Research : The Supporting Teachers as Researchers Project**. South Bend, IN : Indiana University at South Bend, Indiana.